

TÜRKÇE ÖĞRETMENLERİNİN DİL BECERİLERİNİ ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME YETERLİKLERİ

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Halit KARATAY¹, Atilla DİLEKÇİ²

1 Prof. Dr., BAİBÜ Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bilim Dalı, halitkaratay@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-1820-0361.

2 Bolu İl Millî Eğitim Müdürlüğü, dilekciatilla@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-5393-9570.

Geliş Tarihi: 25.09.2019 Kabul Tarihi: 15.10.2019

Öz: Bu araştırmanın amacı, öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme yeterliklerini belirlemek; kullandıkları ölçme araçlarının dil becerilerini ölçebilme durumlarını ortaya koymaktır. Bunun için 22 Türkçe öğretmenin hazırladığı ölçme araçlarının niteliği incelenmiş, ölçme araçlarının nitelikleri hakkında öğretmenlerin görüşleri alınmıştır. Türkçe öğretmenlerinin 5-8. sınıflarda öğrencilerin dil becerilerini ölçme ve değerlendirmede kullandıkları 67 ölçme aracının içerik analizi yapılmıştır. Buna göre öğretmenler, hazırladıkları ölçme araçlarında daha çok okuma becerisini ölçmeyi öncelemektedir. Hazırladıkları ölçme araçlarındaki soru tipleri genellikle çoktan seçmelidir. Sorular, öğrencilerin bilişsel öğrenme alanının bilgi ve kavrama düzeyini ölçmektedir. Öğretmenlerle yapılan görüşmelerden elde edilen verilere göre öğretmenler; öğrencilerinin yazma, konuşma, dinleme becerilerini tam olarak ölçmemekte ve ihmal etmektedirler. Öğretmenler, öğrenciler hakkındaki kanılarından dolayı Türkçe dersi için öğrencilerine verdikleri dil başarı puanlarının güvenilir olmadığını düşünmektedir. Ayrıca öğretmenler, soru yazma konusunda yeterli olmadıklarını ve bu konuda eğitime ihtiyaçları olduğunu belirtmişlerdir.

Anahtar kelimeler: Türkçe dil becerileri, ölçme ve değerlendirme, ölçme araçları, Türkçe dersi.

COMPETENCIES OF TURKISH TEACHERS IN MEASURING AND EVALUATING LANGUAGE SKILLS

Abstract:

The purpose of this study is to determine Turkish teachers' competencies in assessment and evaluation and to identify the efficiency of the measurement tools they used in assessing language skills. To that end, the quality of the measurement tools prepared by 22 Turkish teachers were examined and teachers' opinions on the quality of the measurement tools were obtained. Content analysis of 67 assessment tools utilized by Turkish teachers in grades 5-8 to assess and evaluate students' language skills was conducted. The analysis showed that teachers prioritized the assessment of the reading skill in the measurement tools they utilized. The item type in the tools they prepared was generally multiple-choice. The assessment items measured students' cognitive knowledge and comprehension levels in the areas of learning. According to the data obtained from the interviews with teachers, it was found that teachers could not assess their students' writing, speaking and listening skills comprehensively and thus neglected them. The results also showed that the teachers believed that the language achievement scores they gave their students for the Turkish course were not reliable because of the opinions they had about the students. Teachers also stated that they felt insufficiency in terms of preparing assessment items and that they needed training on this subject.

Keywords: Turkish language skills, assessment and evaluation, assessment tools, Turkish course.

Giriş

Eğitim, bireylerin ilgi, yetenek ve toplumun ihtiyaçlarına göre niteliklerini artırmak için yapılan dizgeli ve amaçlı öğretim çabasıdır. Eğitimin dizgeli olmasını sağlayan, öğretimin belli süreçlere ayrılması ve her birine uygun öğretim programları doğrultusunda yürütülmesidir. Eğitim programları temel hedefler, kazanımlar, öğretim süreci ve ölçme ve değerlendirme gibi birbirini tamamlayan aşamalardan oluşur. Bu aşamaların hepsi üretim sürecinde etkili olacak nitelikli insan ve işgücünü geleceğe hazırlamak için tasarlanır, okullarda uygulamaya konur. Her öğrenme alanının kendine özgü öğrenme konuları ve öğrencilerin edinmesi gereken becerileri vardır.

Bütün öğrenme alanlarında olduğu gibi Türkçe dersinin programının amacına uygun ilerleyebildiğinden emin olmak için ölçme ve değerlendirme aşaması denetleme işlevini görür. Öğrenme nitelikleri ile ilgili öğretmenlere, öğrencilere ve program

geliştirme uzmanlarına dönüt sağlar. “Değerlendirme, eğitim sisteminin belirlenen hedeflere ulaşmasında önemli bir rol oynamaktadır. Değerlendirmenin temel amacı sistemin doğru işleyip işlemediğini ortaya koymak ve buna dayanarak sistemdeki eksikliklerin tamamlanmasını ve yanlışlıkların düzeltilmesini; kısaca sistemin onarılmasını sağlamaktır” (MEB, 2006: 214). Okullarda bilindiği üzere ölçme ve değerlendirme faaliyetleri dönem içerisinde yapılan sınavlarla gerçekleştirilir. Türkçe öğretmenleri hazırladıkları veya çeşitli kaynaklardan alıp kullandıkları ölçme araçları ile Türkçe dersinin amacına uygun devam edip etmediğini değerlendirir ve öğrencinin dil becerilerini puanlayarak bir başarı puanı verir. Bu nedenle ölçme araçları hem öğrenci, hem öğretmen, hem de eğitim sisteminin güvenli işlemesi ve öğretim hedeflerine ulaşma düzeyini denetlemek; nitelikli insan ve işgücünü yetiştirmek için önemlidir.

Her sınıfta zorunlu olan Türkçe derslerinin kendi içinde bir amacı olmasının yanında diğer derslerdeki akademik başarı için de bir araç ders olma özelliği vardır. Öğrencinin okuma, yazma, konuşma ve dinleme becerilerini etkili kullanabilme düzeyi diğer derslerdeki başarısını etkiler. Bu nedenle Türkçe derslerinde dört dil becerisini geliştirecek öğrenme etkinliklerinin ve bunlara yönelik ölçme ve değerlendirme araçlarının kullanımı öğrencilerin hem bilişsel hem de devinişsel becerilerini bir bütün olarak geliştirir (Karatay ve Dilekçi, 2019: 76-87). Bilişsel becerileri ölçmek devinişsel becerileri ölçmeye göre kolaydır. Özellikle Türkçe dersindeki konuşma, yazma becerilerinin ölçülmesi ve değerlendirilmesi öğretmenlerin farklı türde ölçme araçları geliştirip kullanmalarını gerektirir.

Dil eğitimi, beceri temelli olduğu için diğer derslere göre öğrenci başarısını ölçmek ve değerlendirmek zordur. Dil becerileri dinleme/izleme ve konuşma, okuma ve yazma olmak üzere dörde ayrılır. Ayrıca dil kurallarının öğretimine odaklanan dil bilgisi bilgi alanı vardır. Okuma ve yazma becerilerinin ölçülmesi, dinleme/izleme ve konuşma becerilerine kullanılan ölçme araçları yönünden daha somut, nesnel ve kolaydır (Ünlü, Öztürk ve Tağa, 2014: 513-523). Özellikle sözlü iletişim becerileri dinleme/izleme ve konuşma becerileri için görsel-işitsel ölçme araçları kullanıldığından bu araçların hem hazırlanması hem de uygulanması daha çok zaman alır. Bu becerilere yönelik ölçme aracı hazırlamak ve uygulamak öğretmenler için tercih edilen bir durum değildir.

Soruların eğitim ve öğretimde etkin bir biçimde kullanılması onların önemi, niteliği, türü ve uygunluğu üzerinde çalışmayı gerektirir (Akyol, 2001: 1). Bu açılarından bakıldığında Türkçe derslerinde yapılacak ölçme ve değerlendirme faaliyetlerinin daha özenli yapılmasının gerekliliği daha kolay anlaşılacaktır (Maden ve Durukan, 2011: 212). Öğretmenlerin basit bir bilginin hatırlatılmasından ziyade çocuklarda üst düzey düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik kullandıkları öğretim ortamının uyarıcıları olan sorular, üst düzey düşünebilme yeteneğinin de altyapısını hazırlar (Ensar, 2003: 272). Bir ölçme aracında yer alacak soruların konu alanı ile ilgili olması kadar bilişsel

açından öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini alt düzeyden üst düzeye doğru geliştirecek ve her aşamayı örnekleyecek şekilde olması da gereklidir.

Öğretim sürecinin değerlendirilmesinde bilişsel kategoriler bilgi, kavrama, uygulama, analiz etme, değerlendirme, sentez aşamalılığı ve çeşitliliği dikkate alınmalı; ölçme araçları bunlara göre yapılandırılmalıdır. “Bloom Taksonomisi, her ne kadar eğitim öğretim hedeflerinin sınıflamasına yönelik olsa da gerek öğretmenler gerekse araştırmacılar tarafından özellikle bilişsel alandaki soru seviyelerinin belirlenmesinde de kullanılmaktadır” (Dindar ve Demir, 2006: 90). Öğrencilerin bilgi ve dil becerilerini ölçmek için yapılan sınavların, onların bilişsel öğrenme düzeylerini denetlemenin yanında bilgi ve becerilerini yapılandırmak gibi önemli işlevleri de vardır. Çünkü öğrenci bir konu alanındaki bilgi ve becerisini sınavlar yoluyla göstermekle kalmaz; bilişsel işlem olarak ikinci kez bu bilgi ve beceriyle karşılaştığı için tekrar edip pekiştirmiş olur.

Öğrencileri değerlendirmek amacıyla yapılan sınavlarda sorulan soruların, bilişsel yapılandırmada önemli bir işlevi vardır. Bir ölçme aracında bilişsel öğrenme düzeylerine göre hazırlanan sorular, öğrencilerin o alandaki bilişsel düşünme düzeylerini belirler. Bilgi, kavrama alt düzeylerinde yer alan sorular ile analiz, değerlendirme ve sentez üst düzey soruları arasında öğrencinin bilişsel açıdan bilgi ve becerilerinin yapılandırılmasında farklı işlevlere sahiptir (Kavruk ve Çeçen, 2013: 1-9). Bunun için ölçme araçlarında yer alan soruların alt düzey düşünme becerileri bilgi ve kavrama ile birlikte üst düzey düşünme becerileri değerlendirme ve sentez düzeylerinde de olması gerekir. Bu dağılımı dikkate alarak hazırlanan ölçme araçları öğrencilerin sadece bilgi ve becerilerini ölçmez aynı zamanda onların hem eleştirel hem de yaratıcı düşünme becerilerini geliştirir; bilgi ve becerilerini dönüştürerek onlara problem çözme-yi öğretir.

Öğrenme kazanımlarını, öğretim etkinliklerini değerlendirmek için yapılan ölçme ve değerlendirme yaklaşımları; geleneksel ve tamamlayıcı olmak üzere iki ana yaklaşıma göre sınıflandırılmıştır. Geleneksel ölçme yaklaşımları; kompozisyon yazılı yoklama, doğru-yanlış testleri, klasik/açık uçlu sorular, kısa cevaplı testler, boşluk doldurma testleri, eşleştirme testleri ve çoktan seçmeli testlerdir. Tamamlayıcı yaklaşımlar ise, proje, performans değerlendirme, gözlem, görüşme, puanlama ölçekleri, yapılandırılmış grid, kelime ilişkilendirme testleri, kavram haritası ve öz-akran-grup değerlendirmeleridir. Değerlendirme ve not vermeye yönelik hazırlanan başarı testlerinde geleneksel ölçme araçları kullanılırken; öğretim sürecini geliştirmek ve düzenlemek için hazırlanan biçimlendirici testlerde tamamlayıcı ölçme araçları kullanılmaktadır.

Türkçe dersinde öğretim sürecinin sonunda öğrenci başarısını belirlemek amacıyla yaygın olarak kullanılan ve çeşitli sınav türlerini içeren başarı testleri yapılmaktadır. Ölçme araçlarında yer alacak soruları, soru türlerini belirlemek testin geçerliği ve güvenilirliği açısından önemlidir. Kullanılacak ölçme aracını, soru türünü, sorunun

bilişsel düzeyini belirlerken; öğretimin hedefleri, öğrencinin bilişsel düzeyi, öğrencinin öğrenme tarzları ve ölçmenin öğrenmeyi destekleyici nitelikte olması göz önünde bulundurulmalıdır (Çakan, 2008: 92-125). Bu açıdan bakıldığında hazırlanan ölçme araçlarında; öğrenme konuları, beceriler, öğrenci düzeyi, öğrenme-öğretme yaklaşımı gibi etmenler dikkate alınmalıdır. Öğretmenlerin hazırladıkları ölçme araçlarının bu yönden niteliklerinin analiz edilmesine ihtiyaç vardır. Bu hem ölçme araçlarının sorunlu yanlarının iyileştirilmesine yönelik çözüm yollarının önerilmesi hem de öğrencilerin öğrenme niteliklerinin doğru ve güvenilir ortaya konması açısından önemlidir.

Araştırmanın amacı

Bu araştırmada öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme yeterliklerinin belirlenmesi ve kullandıkları ölçme araçlarının dil becerilerini ölçebilme durumlarının betimlenmesi amaçlanmıştır. Program kazanımlarının gerçekleşmesi, öğrenme niteliklerinin belirlenmesi için ölçme ve değerlendirme faaliyetleri önemlidir. Bunlar öğrenme nitelikleri ile ilgili öğretmenlere, öğrencilere ve program geliştirme uzmanlarına dönüt sağlar. Ayrıca öğretim niteliklerinin iyileştirilmesinde yol göstericidir. Bunun için okullarda kullanılan ölçme araçlarının geçerli ve güvenilir olması gerekir. Yani hazırlanan ölçme araçlarının konu alanını kapsamaması ve her tekrarlandığında aynı sonuçları vermesi beklenir. Bu bağlamda öğretmenlerin Türkçe dersi için hazırladıkları ölçme araçları dört dil becerisini ölçebilmelidir. Bunu sağlamak, öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme konusunda yeterli donanımına sahip olması ile mümkündür. Öğretmenlerin hazırladıkları ölçme araçlarının niteliğini incelemek, bu konuda onların ne düşündüğünü ve neye ihtiyaç duyduklarını görüşme yoluyla belirlemek, analiz etme gerekir. Bu amaçla MEB'e bağlı beş okulda yıl boyunca Türkçe öğretimi sürecini değerlendirmek için kullanılan ölçme araçları incelenmiştir. Araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

Araştırmanın problem cümlesi

Türkçe öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme yeterlikleri ve ölçme araçlarıyla ilgili görüşleri nelerdir?

Alt problemler

- 1) Türkçe dersi 5, 6, 7 ve 8. sınıflarda ölçme araçlarında hangi dil becerileri ölçülmektedir?
- 2) Türkçe dersi 5, 6, 7 ve 8. sınıflarda ölçme araçlarında hangi tür sorulara yer verilmektedir?
- 3) Türkçe dersi 5, 6, 7 ve 8. sınıflarda ölçme araçlarındaki sorular hangi öğrenme alanlarını ölçmektedir?
- 4) Türkçe öğretmenlerinin Türkçe dersi ile ilgili öğrencilerin yeterliklerini değerlendirmede başarı ölçütleri nedir?
- 5) Türkçe öğretmenleri, öğrencilerin dört dil becerisini ölçebilmekte midir?

6) Türkçe öğretmenlerine göre öğrencilerin hangi dil becerisini değerlendirmek daha önemlidir?

7) Türkçe öğretmenleri, öğrencilerin bilişsel düzeylerini ölçerken her öğrenme basamağından soru yazabilmekte midir? Bu konuda onları zorlayan veya sınırlayan durumlar nelerdir?

8) Türkçe öğretmenleri, Türkçe dersi için hazırladıkları ölçme araçlarında öğrencilerin eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerini ölçebilmekte midir?

9) Türkçe öğretmenlerine göre öğrencilere Türkçe derslerinde verilen başarı puanları onların dil becerilerindeki düzeylerini yansıtmakta mıdır?

Araştırmanın yöntemi ve deseni

Bu araştırma, beş okuldaki Türkçe öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirmeye yönelik görüşleri ve 2018-2019 Eğitim-Öğretim yılında kullandıkları ölçme araçları üzerine nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemine göre desenlenmiştir. Bu yöntem, araştırılması planlanan konular hakkında bilgi içeren yazılı ve sözlü materyallerin içeriğini incelemeyi kapsamaktadır (Şimşek, 2009: 33). Ölçme araçları; öğretmenlerin ölçeceği beceri, kullandıkları soru türü ve soruların bilişsel düzeyi üç boyutta incelenmiştir. Öğretmenlerin görüşme formları ise; Türkçe dersi başarı ölçütleri, dil becerilerini ölçebilme durumları, ölçülmesi öncelenen beceriler, bilişsel düzeylere uygun soru yazabilme durumları, eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerini ölçme durumları ve sınavların güvenilirliği açısından altı boyutta incelenmiştir.

31 Ocak 2018 Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliğin a) bendinde; “4, 5, 6, 7 ve 8’inci sınıflarda her dersten bir dönemde iki sınav yapılır ve d) bendinde; il veya ilçe bazında ilgili zümre kararıyla ortak sınavlar yapılabilir” hükümleri yer almaktadır. Bu hükümlere istinaden ortaokuldaki bir şubede Türkçe dersinde dönemde iki, eğitim öğretim yılının tamamında ise dört kez sınav yapılmaktadır. Bu bağlamda; 22 Türkçe öğretmeniyle yapılan görüşmeler ve bu öğretmenler tarafından hazırlanan 67 ölçme aracı kullanılmıştır. Öğretmenlerle yapılan görüşmelerin ve bu araçların içerik analizi yapılmıştır. Böylelikle Türkçe öğretmenlerinin sınav hazırlama ve Türkçe dil beceri düzeylerini ölçme ve değerlendirme ile ilgili yeterlikleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın çalışma grubu

2018-2019 Eğitim-Öğretim yılında MEB’e bağlı ortaokullarda görev yapan 22 Türkçe öğretmeni araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır. Söz konusu bu çalışma grubu amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Ölçüt örnekleme yönteminde, araştırma konusu, ilgili birinci kişilerle yürütülür. Bunun için araştırmanın çalışma grubu ortaokul 5-8. sınıflarda Türkçe öğretmenliği yapanlardan belirlenmiştir. Öğretmenlere ait bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Çalışma gurundaki Türkçe öğretmenlerine ilişkin bilgiler

Kişisel Bilgiler		f	%
Cinsiyet	Kadın	13	59
	Erkek	9	41
Hizmet yılı	0-5 yıl	7	32
	6-10 yıl	0	0
	11-15 yıl	10	45
	16-20 yıl	4	18
	21-25 yıl	1	5
	21-30 yaş	6	27
Yaş	31-40 yaş	13	59
	41-50 yaş	3	14
	Lisans	19	86
Öğrenim durumu	Lisansüstü	3	14
	Toplam	22	100

Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin 13'ü kadın, 9'u erkektir. Hizmet yılı olarak öğretmenlerin 7'si 0-5 yıl, 10'u 11-15 yıl, 4'ü 16-20 ve 1'i 21-25 yıllık mesleki tecrübeye sahiptir. Öğretmenlerin 6'sı 21-30 yaş, 13'ü 31-40 ve 3'ü 41-50 yaş aralıklarındadır. Çalışmaya katılan öğretmenlerin 19'u lisans, 3'ü yüksek lisans mezunudur.

Veri toplama araçları

Veri toplama aracı Türkçe öğretmenlerinin 2018-2019 Eğitim-Öğretim yılı boyunca okullarda kullanılan 5.sınıflar için 16; 6.sınıflar için 17; 7.sınıflar için 17, 8.sınıflar için 17 toplamda 67 ölçme aracıdır. Ayrıca 22 Türkçe öğretmenin ölçme ve değerlendirme üzerinde fikirlerini paylaştığı görüşme formudur. Görüşme formu, ortaokulda kullanılan ölçme araçlarının niteliği ile ilgili 6 sorudan oluşmaktadır. Bu sorular iki alan uzmanının görüşleri alınarak hazırlanmıştır. Araştırmanın 4-9 problemleri ile ilgili elde edilen veriler bu formdaki sorulara dayanmaktadır.

Veri analiz yöntemi

Çalışmada oluşturulan kategorileri açıklayabilmek için çalışma grubundan elde edilen verilerin içerik analizi yapılmıştır. Ölçme araçlarındaki soruların ölçmeye çalıştığı beceri boyutu, kullanılan soru türü ve soruların bilişsel düzeyi analiz edilmiştir. Öğretmen görüşme formundaki her bir soru ana tema ve alt temaya ayrılarak sınıflandırılmıştır. Bu doğrultuda veriler ilgili kategoriler altında kodlanmış ve yorumlanmıştır.

Geçerlik ve güvenilirlik

Elde edilen verilerin detaylı bir biçimde raporlaştırılması ve araştırmacının nasıl sonuca ulaştığını ifade etmesi nitel bir çalışmada geçerliğin en önemli ölçütleri arasında bulunmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğinin sağlanması için araştırmacılar ayrı olarak ölçme araçlarını üç boyutta değerlendirmişlerdir. Araştırmacılar ayrı olarak görüşme formlarını altı boyutta değerlendirmişlerdir. Ardından bulgularını karşılaştırmış, yüzde 80 oranında bir görüş birliğinin olduğu belirlenmiştir. Alan uzmanları, görüş ayrılığı olan maddeleri tekrar birlikte değerlendirerek görüş birliğine ulaşmışlardır.

Bulgular

1. Problem: Bu problemin çözümlenmesinde Türkçe **öğretmenlerinin** sınıf düzeylerine göre hazırladıkları sınavlarda hangi dil becerilerini değerlendirdikleri incelenmiştir. 5. sınıf ölçme araçlarındaki soruların ölçtüğü dil becerilerine göre dağılımı Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. 5. sınıf ölçme araçlarındaki soruların dil becerilerine göre dağılımı

Dil becerisi	f	%
Okuma	186	84,16
Yazma	4	1,82
Dinleme	0	0
Konuşma	0	0
Dilbilgisi	31	14,02
Toplam	221	100

Tablo 2 incelendiğinde Türkçe öğretmenlerinin 5. sınıflar için hazırladıkları ölçme araçlarında toplamda 221 soru olduğu görülmektedir. Soruların %84’ü okuma, %1’i yazma becerisini ve %14’ü dilbilgisi yeterliklerini ölçmeye yöneliktir. Dinleme ve konuşma becerisini ölçmek için herhangi bir soru ölçme araçlarında kullanılmamıştır. 6. sınıf ölçme araçlarındaki soruların ölçtüğü dil becerilerine göre dağılımı Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3. 6. sınıf ölçme araçlarındaki soruların dil becerilerine göre dağılımı

Dil becerisi	f	%
Okuma	208	73,76
Yazma	7	2,48
Dinleme	0	0
Konuşma	0	0
Dilbilgisi	67	23,76
Toplam	282	100

Tablo 3 incelendiğinde Türkçe öğretmenlerinin 6.sınıflar için hazırladıkları ölçme araçlarında toplamda 282 soru vardır. Soruların %73'ü okuma, %2'si yazma becerisini ve %23'ü dilbilgisi yeterliklerini ölçmeye yöneliktir. Dinleme ve konuşma becerisini ölçmek için herhangi bir soru ölçme araçlarında kullanılmamıştır. 7. sınıf ölçme araçlarındaki soruların ölçtüğü dil becerilerine göre dağılımları Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. 7. sınıf ölçme araçlarındaki soruların dil becerilerine göre dağılımı

Dil becerisi	f	%
Okuma	186	60,99
Yazma	10	3,27
Dinleme	0	0
Konuşma	0	0
Dilbilgisi	109	35,74
Toplam	305	100

Tablo 4 incelendiğinde Türkçe öğretmenlerinin 7. sınıflar için hazırladıkları ölçme araçlarında toplamda 305 soru vardır. Soruların %60'ı okuma, %3'ü yazma becerisini ve %35'i dilbilgisi yeterliklerini ölçmeye yöneliktir. Dinleme ve konuşma becerisini ölçmek için herhangi bir soru ölçme araçlarında kullanılmamıştır. 8. sınıf ölçme araçlarındaki soruların dil becerilerine göre dağılımı Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. 8. sınıf ölçme araçlarındaki soruların dil becerilerine göre dağılımı

Dil becerisi	f	%
Okuma	164	53,78
Yazma	5	1,63
Dinleme	0	0
Konuşma	0	0
Dilbilgisi	136	44,59
Toplam	305	100

Tablo 5 incelendiğinde Türkçe öğretmenlerinin 8.sınıflar için hazırladıkları ölçme araçlarında toplamda 305 soru vardır. Soruların %53'ü okuma, %1'i yazma becerisini ve %44'ü dilbilgisi yeterliklerini ölçmeye yöneliktir. Dinleme ve konuşma becerisini ölçmek için herhangi bir soru ölçme araçlarında kullanılmamıştır.

2. Problem: Bu problemin çözümlenmesinde sınıf düzeylerine göre Türkçe öğretmenlerinin ölçme araçlarında kullandıkları soruların incelenmesinden elde edilen verilerden yararlanılmıştır. Sınavlarda öğretmenlerin kullandıkları soruların sınıflara göre frekans ve yüzdeleri tablolar halinde sunulmuştur. 5. sınıf ölçme araçlarındaki soruların tür dağılımı Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. 5. sınıf ölçme araçlarındaki soruların tür dağılımı

Soru türü	f	%
Test/çoktan seçmeli	138	62,44
Klasik/açık uçlu	38	17,19
Boşluk doldurma	8	3,63
Eşleştirme	5	2,26
Kısa cevaplı	14	6,33
Doğru-yanlış	14	6,33
Kompozisyon	4	1,82
Toplam	221	100

Tablo 6 incelendiğinde Türkçe öğretmenlerinin 5. sınıflar için hazırladıkları ölçme araçlarında tür dağılımına göre soruların %62'si test/çoktan seçmeli, %17'si klasik/açık uçlu, %6'sı kısa cevaplı, %6'sı doğru-yanlış, %3'ü boşluk doldurma, %2'si eşleştirme ve %1'i kompozisyonudur. 6. sınıf ölçme araçlarındaki soruların tür dağılımı Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7. 6. sınıf ölçme araçlarındaki soruların tür dağılımı

Soru türü	f	%
Test/çoktan seçmeli	165	58,51
Klasik/açık uçlu	48	17,02
Boşluk doldurma	9	3,19
Eşleştirme	14	4,96
Kısa cevaplı	28	9,93
Doğru-yanlış	11	3,91
Kompozisyon	7	2,48
Toplam	282	100

Tablo 7 incelendiğinde Türkçe öğretmenlerinin 6.sınıflar için hazırladıkları ölçme araçlarında tür dağılımına göre soruların %58'i test/çoktan seçmeli, %17'si klasik/açık uçlu, %9'u kısa cevaplı, %4'ü eşleştirme %3'ü doğru-yanlış, %3'ü boşluk doldurma ve %2'si kompozisyonudur. 7. sınıf ölçme araçlarındaki soruların tür dağılımı Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8. 7. sınıf ölçme araçlarındaki soruların tür dağılımı

Soru türü	f	%
Test/çoktan seçmeli	188	61,63
Klasik/açık uçlu	48	15,73
Boşluk doldurma	4	1,31
Eşleştirme	12	3,94
Kısa cevaplı	35	11,47
Doğru-yanlış	9	2,96
Kompozisyon	9	2,96
Toplam	305	100

Tablo 8 incelendiğinde Türkçe öğretmenlerinin 7. sınıflar için hazırladıkları ölçme araçlarında tür dağılımına göre soruların %61'i test/çoktan seçmeli, %15'i klasik/açık uçlu, %11'i kısa cevaplı, %3'ü eşleştirme %2'si doğru-yanlış, %2'si kompozisyon ve %1'i boşluk doldurma olduğu görülür. 8. sınıf ölçme araçlarındaki soruların tür dağılımı Tablo 9'da gösterilmiştir.

Tablo 9. 8. sınıf ölçme araçlarındaki soruların tür dağılımı

Soru türü	f	%
Test/çoktan seçmeli	240	78,69
Klasik/açık uçlu	20	6,55
Boşluk doldurma	7	2,29
Eşleştirme	2	0,66
Kısa cevaplı	25	8,19
Doğru-yanlış	6	1,97
Kompozisyon	5	1,65
Toplam	305	100

Tablo 9 incelendiğinde Türkçe öğretmenlerinin 8. sınıflar için hazırladıkları ölçme araçlarında tür dağılımına göre soruların %78'inin test/çoktan seçmeli, %8'inin kısa cevaplı, %6'sının klasik/açık uçlu, %2'sinin boşluk doldurma, %1'i kompozisyon ve %1'inin doğru-yanlış olduğu görülür. Eşleştirme soru türü %0,66 oranında soru formlarında kullanılmıştır.

3. Problem: Bu problemin çözümlenmesinde sınıf düzeylerine göre Türkçe öğretmenlerinin ölçme araçlarında kullandıkları soruların bilişsel düzeylere göre incelenmesinden elde edilen verilerden yararlanılmıştır. Ölçme araçlarındaki soruların hangi bilişsel düzeyi ölçtükleri ile ilgili frekans ve yüzdeler tablolar halinde her sınıf için ayrı ayrı sunulmuştur. 5. sınıf ölçme araçlarındaki soruların bilişsel öğrenme düzeylerine göre dağılımları Tablo 10'da gösterilmiştir.

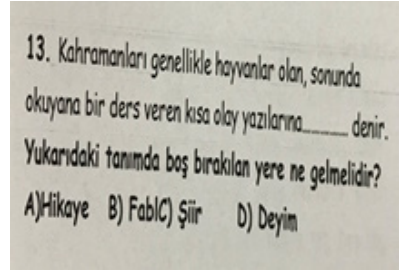
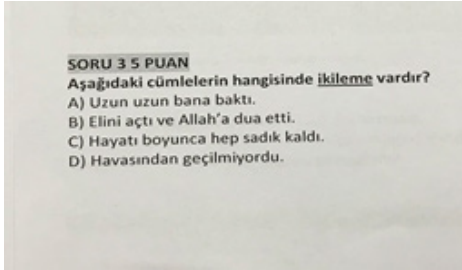
Tablo 10. 5. sınıf ölçme araçlarındaki soruların bilişsel öğrenme düzeylerine göre dağılımı

Bilişsel düzey	f	%
Bilgi	106	47,97
Kavrama	102	46,15
Uygulama	7	3,16
Analiz	2	0,91
Değerlendirme	0	0
Sentez	4	1,81
Toplam	221	100

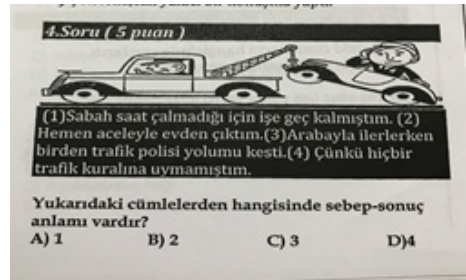
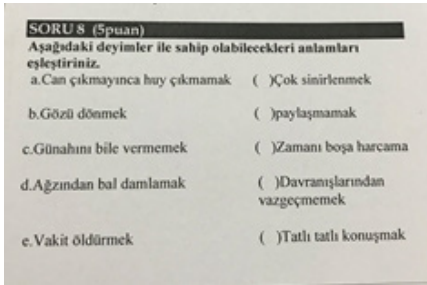
Tablo 10 incelendiğinde Türkçe öğretmenlerinin 5. sınıflar için hazırladıkları ölçme araçlarındaki soruların bilişsel düzeyine bakıldığında %47'sinin bilgi, %46'sının

kavrama, %3'ü uygulama ve %1'i sentez, %0,91'inin analiz boyutunu ölçtüğü görülür. Değerlendirme düzeyini ölçen soru kullanılmamıştır. Bilgi ve kavrama düzeyi soru örnekleri Görsel 1, 2, 3 ve 4'te gösterilmiştir.

Görsel 1-2. Bilgi düzeyi örnek sorular

Görsel 3-4. Kavrama düzeyi örnek sorular

6. sınıf ölçme araçlarındaki soruların bilişsel öğrenme düzeylerine göre dağılımları Tablo 11'de gösterilmiştir.

Tablo 11. 6. sınıf ölçme araçlarındaki soruların bilişsel öğrenme düzeylerine göre dağılımı

Bilişsel düzey	f	%
Bilgi	132	46,81
Kavrama	129	45,75
Uygulama	12	4,25
Analiz	2	0,71
Değerlendirme	0	0
Sentez	7	2,48
Toplam	282	100

Türkçe Öğretmenlerinin Dil Becerilerini Ölçme ve Değerlendirme Yeterlikleri

Tablo 11 incelendiğinde Türkçe öğretmenlerinin 6. sınıflar için hazırladıkları ölçme araçlarında soruların bilişsel düzeyine bakıldığında %46'sı bilgi, %45'i kavrama, %4'ü uygulama, %2'si sentez ve %0,71'i analiz boyutunu ölçmektedir. Değerlendirme düzeyini ölçen soru kullanılmamıştır. Uygulama düzeyi soru örnekleri Görsel 5 ve 6'da gösterilmiştir.

Görsel 5-6. Uygulama düzeyi örnek sorular

12.Soru (5 puan)

- 1.Fakat bugün nedense farklı bir yoldan gidesi geldi.
- 2-Yolunu değiştirmesi belki de kedinin hayatını kurtardı.
- 3-Yürürken acı bir ses duydu çalılarının arasında.
- 4-O sese yöneldiğinde yaralı bir kediyle karşılaştı.
- 5-Şe her sabah aynı yoldan giderdi.

Yukarıdaki cümlelerden anlamlı bir paragraf oluşturduğumuzda sıralama nasıl olacaktır?

A) 5-2-3-4-1   B) 3-4-2-1-5
C) 3-2-4-1-5   D) 5-1-3-4-2

Soru 9: Aşağıdaki cümlelerde uygun noktalama işaretlerini kullanınız. (10 P)

Rüzgâr ateş için neyse ( ) ayrılık da aşk için odur ( )
küçük bir aşkı söndürür ( ) büyük bir aşkı daha da güçlendirir.

İnsanın üç güvenilir arkadaşı vardır ( ) Yaşlı karısı,
yaşlı köpeği ve hazır parası ( )

Dedem ( ) köylü Çavuş diye bilir ( ) ölmeden önce
hep şöyle derdi( ) ( )Ah yaşlılık! ( )

7. sınıf ölçme araçlarındaki soruların bilişsel öğrenme düzeylerine göre dağılımları Tablo 12'de gösterilmiştir.

Tablo 12. 7. sınıf ölçme araçlarındaki soruların bilişsel öğrenme düzeylerine göre dağılımı

Bilişsel düzey	f	%
Bilgi	141	46,22
Kavrama	139	45,57
Uygulama	11	3,61
Analiz	4	1,31
Değerlendirme	2	0,66
Sentez	8	2,63
Toplam	305	100

Tablo 12 incelendiğinde Türkçe öğretmenlerinin 7. sınıflar için hazırladıkları ölçme araçlarında soruların bilişsel düzeyine bakıldığında %46'sı bilgi, %45'i kavrama, %3'ü uygulama, %2'si sentez %1'i analiz, %0,66'sı değerlendirme boyutunu ölçmektedir. Analiz ve değerlendirme düzeyi soru örnekleri Görsel 7, 8, 9 ve 10'da gösterilmiştir.

Görsel 7-8. Analiz düzeyi örnek sorular

SORU 5 (10 Puan)

Babasını görünce yumru gözlerini küçük çocuk.

Cümlesinin Öğeleri

.....

Cümlesinin Çatı Özellikleri

Öznesine Göre: .....
Nesnesine Göre: .....

Cümle Türleri

Yüklem Türüne Göre

.....

Yüklem Yerine Göre

.....

Anlamına Göre

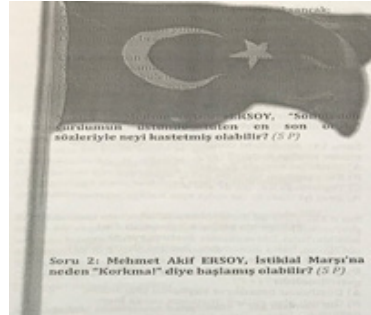
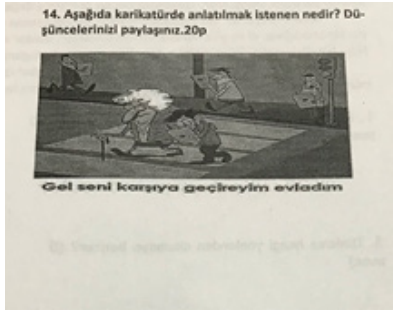
.....

Yapısına Göre

.....

11. "Küçük çocuk, yaşlı adamın karşıdan karşıya geçmesine yardım etti."
Cümlesinin öğeleri aşağıdakilerden hangisinde doğru verilmiştir?
A) Özne - Yer Tamlayıcısı - Zarf Tamlayıcısı - Yüklem
B) Özne - Belirtili Nesne - Yüklem
C) Özne - Yer Tamlayıcısı - Yüklem
D) Belirtisiz Nesne - Yer Tamlayıcısı - Özne - Yüklem

Görsel 9-10. Değerlendirme düzeyi örnek sorular

8. sınıf ölçme araçlarındaki sorular bilişsel öğrenme düzeylerine göre dağılımları Tablo 13'te verilmiştir.

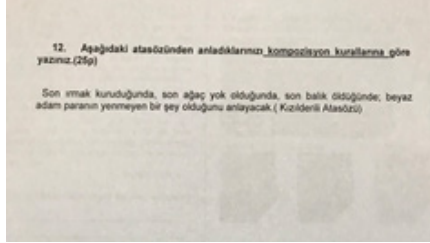
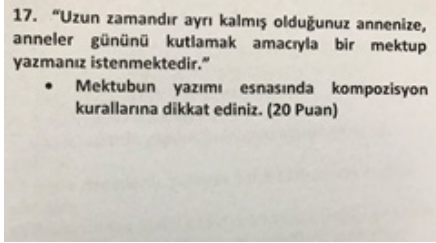
Tablo 13. 8. sınıf ölçme araçlarındaki soruların bilişsel öğrenme düzeylerine göre dağılımı

Bilişsel düzey	f	%
Bilgi	140	45,90
Kavrama	142	46,55
Uygulama	9	2,96
Analiz	9	2,96
Değerlendirme	1	0,32
Sentez	4	1,31
Toplam	305	100

Türkçe Öğretmenlerinin Dil Becerilerini Ölçme ve Değerlendirme Yeterlikleri

Tablo 13 incelendiğinde Türkçe öğretmenlerinin 8. sınıflar için hazırladıkları ölçme araçlarında soruların bilişsel düzeyine bakıldığında %46'sı kavrama, %45'i bilgi, %2'si uygulama, %2'si analiz, %1'i sentez ve %0,32'si değerlendirme boyutunu ölçmektedir. Sentez düzeyi soru örnekleri Görsel 11 ve 12'de gösterilmiştir.

Görsel 11-12 Sentez düzeyi örnek sorular

4. Problem: Bu problemin çözümlenmesinde Türkçe dersi ile ilgili öğretmenlerin başarı ölçütü hakkındaki görüşlerinin içerik analizinden elde edilen verilerden yararlanılmıştır. Öğretmenlerin Türkçe dersi ile ilgili başarı ölçütleri Tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 14. Öğretmenlerin Türkçe dersi başarı ölçütleri

Tema	Türkçe dersi için başarı ölçütleri	Katılımcılar	n	N	%
1. Dil becerileri	1. Sözlü ve yazılı olarak kendini ifade edebilme	K _{2, 3, 4, 6, 7, 8, 11, 13, 20, 21, 22}	11	22	50
	2. Dört dil becerisinin iyi olması	K _{1, 2, 10, 12, 13, 15}	6	22	28
	3. Sosyal ilişki ve iletişim kurabilme	K _{3, 4, 5, 6, 22}	5	22	23
	4. Anlama ve yorumlama yapabilme	K _{8, 16, 20,}	3	22	14
	5. Okuduğunu anlayabilme	K _{5, 6, 16}	3	22	14
	6. Sorulan sorulara cevap verebilme	K _{7,}	1	22	5
	7. Dinleme becerisi kazanabilme	K _{14,}	1	22	5
2. Duyuşsal becerilerde iyileşme	8. Okuma alışkanlığı kazanabilme	K _{14, 22,}	2	22	9
	9. Türkçe dersine karşı ilgi ve tutumu iyileştirebilme	K _{13, 18}	2	22	9
	10. Ahlaki değerlerle uyumlu yaşama	K _{21,}	1	22	5
3. Program kazanımlarına erişme	11. Öğretim programının kazanımlarına erişme	K _{17, 18}	2	22	9
	12. Öğrencinin sahip olduğu yeterliklerin üstüne çıkabilme	K _{9, 19,}	2	22	9

Türkçe dersinde öğretmenlere göre öğrencilerin başarı ölçütlerinin '3 ana tema, 12 alt tema' altında toplandığı; bunların da dil becerilerinde 'yetkinlik, duyuşsal becerilerde iyileşme ve program kazanımlarına erişme' olmak üzere üç ana temada ifade edilebileceği görülmektedir.

Dil becerilerinde yetkinlik

Öğretmenler, öğrenciler için dil başarı ölçütünün özellikle sözlü ve yazılı olarak kendilerini ifade edebilme yeterliği olduğunu belirtmişlerdir. Uygulamaya katılan öğretmenlerden 18'i, öğrencilerin bağımsız olarak duygu ve düşüncelerini doğru ve açık bir şekilde ifade etmenin gerekliliğini vurgulamışlardır. Öğretmenlere göre Türkçe dersi başarı ölçütü, "Dil becerilerini iyi kullanıp kendi duygu ve düşüncelerini iyi ve anlamlı bir şekilde ifade etmesi benim için başarının ölçütüdür (K₂), Anladığımı kendi cümleleriyle sözlü ve yazılı olarak anlatabilmesi (K₆), Cümlesini düzgün bir şekilde tamamlayabilmesi (K₇), İfade gücü (K₁₃), Bildiklerini açık ve anlaşılır ifade eden kendi duygu ve düşüncelerini iyi ifade eden (K₂₀), Kendini yazılı ve sözlü ifade eden bireyler başarılı sayılır (K₂₂) "Sorulan soruya doğru cevap verebilmesi benim için başarı ölçütüdür (K₇), Dinleme, anlama, anladığımı doğru ifade edebilme (K₁₀), Dört dil becerisini etkin kullanmasını başarı ölçütü alıyorum (K₁₂), Öğrencilerin dil becerilerini kazanmasını sağlamak(K₁₅), "Kurduğu sosyal ilişki başarının işaretidir (K₃) Çevresiyle iletişim kurabilmesi, yaşadığı sorunlara çözüm bulabilmesi (K₆), Dilin sorunları çözme kaynağı olduğunu bilen bireyler başarılı sayılır (K₂₂) Anlama, yorumlama, ifade yetliliği (K₈), Okuduğunu doğru yorumlayabilmesi (K₁₆), Kavrama kabiliyeti yüksek (K₂₀)..." Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin geneli Türkçe dersindeki başarıyı, öğrencilerin dört dil becerisini etkili kullanabilme başarıları olarak değerlendirmektedir.

Duyuşsal becerilerde iyileşme

Uygulamaya katılan 5 öğretmen, "Kitap okuma kültürünü edinmiş (K₈), Okuma alışkanlığı kazanmış olma (K₁₄), Ahlaki değerleri yaşantılarıyla uyum içerisinde sürdürmeleri (K₂₁)..." ifadeleriyle Türkçe dersinde başarı ölçütünün öğrencilerin duyuşsal becerilerinin iyileşmesi olarak değerlendirmektedir. Öğretmenlere göre Türkçe dersi öğrencilere okuma alışkanlığı ve ahlaki değerleri kazandırmalıdır. Yani öğrenciler okuma alışkanlığı edinmiş ve toplumun ahlaki değerlerine uygun yaşayabiliyorlarsa Türkçe dersi amacına ulaşmıştır. Okullarda öğrencilerin bilişsel becerilerinin yanında duyuşsal açıdan iyi birey ve insan olmalarını sağlayan derslerden biri de Türkçedir. Öğretmenler, öğrencilerin olumlu davranış ve tutumları değer olarak algılamalarını ve benimsemelerini Türkçe dersi başarı ölçütleri arasında kabul etmektedir.

Program kazanımlarına erişme

Uygulamaya katılan 4 öğretmen, "Kazanımlara ulaşma düzeyi (K₁₇), Edindiği kazanımlar (K₁₈)..." ifadeleriyle Türkçe dersinde başarı ölçütünün öğretim programının kazanımlarına erişme başarı ölçütü olduğunu belirtmişlerdir. Bu yönüyle birinci ana temadaki dil becerilerinde yetkinlik ile bu tema birbiriyle örtüşmektedir. Fakat bu öğ-

retmenler dil becerilerinden ziyade öğretim programının kazanımlarını öncelemektedirler.

5. Problem: Bu problemin çözümlenmesinde öğretmenlerin dört dil becerisini ölçme durumlarına yönelik görüşlerinin incelenmesinden elde edilen verilerden yararlanılmıştır. Bununla ilgili bulgular Tablo 15’te verilmiştir.

Tablo 15. Türkçe öğretmenlerinin dört dil becerisini ölçebilme durumları

	Dört dil becerisini ölçebilme	Katılımcılar	n	N	%
1. Evet	1. Dört dil becerisi yeterliliklerini ölçebiliyorum.	K _{1, 7, 8, 11, 12, 15, 19}	7	22	32
	2. Hayır	2. Dört dil becerisini ölçemiyorum.	K _{3, 4, 5, 6, 7, 13, 14, 16, 18}	9	22
3. Kısmen	3. Dilbilgisine odaklandığım için diğer becerileri ihmal ediyorum.	K _{10, 22}	2	22	9
	4. Konuşma ve dinleme becerisini ölçmekte zorlanıyorum.	K _{17, 20}	2	22	9
	5. Yazılı değerlendirmeler bütün becerileri ölçemiyor.	K ₉	1	22	5
	6. Dinleme becerisini ölçemiyorum.	K ₁₀	1	22	5
	7. Okuma ve yazma becerilerini ölçebiliyorum.	K ₂	1	22	5
	8. Konuşma ve yazma becerisini etkinliklerle ölçüyorum.	K ₁₄	1	22	5

Türkçe dersinde öğrencilerin dil becerilerinin ölçülmesi öğretmenlerin görüşlerine göre evet, hayır ve kısmen olmak üzere 3 ana tema ve 8 alt tema altında toplandığı belirlenmiştir.

Evet, ölçebiliyorum

Uygulamaya katılan öğretmenlerin 7’si, “Hepsi aynı düzeyde olmasa da ölçebiliyorum (K₁) Okuma, dinleme, konuşma, yazma alanlarında farklı noktalara dikkat ederek yeterliliklerini ölçüyorum (K₇), ...” ifadeleriyle dört dil becerisini ölçebildiklerini belirtmişlerdir. Dilin okuma, dinleme, konuşma ve yazma olarak bütünselliğini dikkate alarak ölçme ve değerlendirme çalışmalarını buna göre gerçekleştirdiklerini ifade etmişlerdir.

Hayır, ölçemiyorum

Uygulamaya katılan öğretmenlerden 9’u, öğrencilerin dört dil becerisini ölçemediğini belirtmiştir. Öğretmenlere göre öğrencilerin ön öğrenme farklılıkları “Öğrencinin hazırbulunuşluğu veya farklı sebeplerden ötürü dil becerileri yeterliği tamamen ölçülemiyor (K₁₄), Ölçemiyoruz (K₃),”; program kazanımlarının çokluğu ve belirsizliği, “Bütün yeterliklerin bize sunulan müfredat dâhilinde ölçülmesi mümkün değil (K₁₁)” gibi nedenlerle

dört dil becerisini tam anlamıyla ölçemediklerini belirtmişlerdir. Öğretmenler özellikle konuşma, dinleme ve yazma dil becerilerini ihmal ettiklerini belirtmişlerdir. Bir alt kategori olan kısmen ölçebiliyorum başlığı altında bunun nedenlerini belirtmişlerdir.

Kısmen ölçebiliyorum

Uygulamaya katılan 7 öğretmen, “*Gramere daha fazla ağırlık gösterdiğimiz zaman diğer alanlarda yeterli olamıyoruz (K₁₀)*, Gözlemim sahada dilbilgisi, okuma üzerinde çok durulup yazma ve konuşmaya üvey evlat muamelesi yapılmaktadır (K₂₂), Özellikle konuşma ve dinleme becerisinin ölçümünde sorunla karşılaşıyoruz (K₁₇), *Dinleme ve konuşmaya yönelik yeterlilikleri ölçmekte yetersiz kalıyoruz (K₂₀)*...” ifadeleriyle öğretmenler ölçme ve değerlendirme çalışmalarında daha çok dilbilgisi ve okumaya ağırlık verdiklerini ve bu nedenle dinleme, konuşma ve yazma becerilerinde yeteri kadar ölçme ve değerlendirme yapılmadığını belirtmişlerdir.

6. Problem: Bu problemin çözümlenmesinde öğretmenlerinin Türkçe dersi ile ilgili öğrencilerin hangi dil becerileri değerlendirmeyi önceliklediklerine yönelik görüşlerinin incelenmesinden elde edilen verilerden yararlanılmıştır. Öğretmenlerin ölçmede öncelikledikleri dil becerileri Tablo 16’da verilmiştir.

Tablo 16. Öğretmenlerin ölçmede öncelikledikleri dil becerileri

	Ölçülmesi gereken en önemli beceriler	Katılımcılar	n	N	%
1. Dört dil becerisi	1. Dört dil becerisi ölçülmelidir çünkü hepsi önemlidir.	K _{10, 12, 14, 17, 18, 19, 22}	7	22	32
	2. Konuşma ve yazma çünkü iletişim kurmayı sağlar.	K _{1, 4, 11, 13, 16, 21}	5	22	28
2. Anlatma becerileri	3. Konuşma çünkü sosyal ilişkiler için iletişim kurmayı sağlar.	K _{3, 5, 6, 9, 20}	5	22	23
	4. Okuma becerisi öncelikli ölçülmeli çünkü öğrenmenin temelidir.	K _{14, 15}	2	22	9
	5. Okuma ve dinleme becerileri ölçülmelidir çünkü öğrenme bunlarla gerçekleşir.	K ₁₅	1	22	5
3. Anlama becerileri	6. Dinleme ölçülmelidir çünkü diğer becerilerin temelidir.	K _{7, 11}	1	22	9
	7. Dilbilgisi ölçülmelidir çünkü duygu ve düşüncelerin dilbilgisine uygun ifade edilmesi gerekir.	K ₂₀	1	22	5
	8. Dilbilgisi yeterliliği daha az önemlidir	K _{19, 22}	2	22	9
4. Dilbilgisi	9. Okuma ve yazma çünkü anlama ve kavramayı geliştiriyor.	K ₂	1	22	5
5. Okuryazarlık becerileri					

Türkçe dersinde ölçülmesi gereken en önemli becerileri öğretmenlerin görüşlerine göre dört dil becerisi, anlatma becerileri, anlama becerileri, dilbilgisi ve okuryazarlık becerileri olmak üzere 5 ana tema ve 9 alt tema altında toplandıği belirlenmiştir.

Dört dil becerisi

Uygulamaya katılan öğretmenlerden 7'si, öğrencilerin dört dil becerisinin ölçülmesi gerektiğini ve hepsinin önemli olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenlere göre, *“Tüm dil becerilerini değerlendirmek önemli. Çünkü hepsini etkin bir şekilde kullanmak gerekir (K₁₂), Önem sırası birbirinden çok ayrılmıyor (K₁₄), Okuma, yazma, konuşma dinleme hepsi. Çünkü hepsi bir bütüne hizmet eder (K₁₈), Tüm becerilerin birbirini etkilediği ve günlük hayatta kullanıldığı için aynı ölçüde değerli bulurum (K₂₂)...”* Konuşma, dinleme, yazma, okuma becerilerinin hepsi bireyin hayatında etkin kullandığı beceriler olduğundan birey yaşamında bu becerileri kullanmaya ihtiyaç duyduğu vurgulanmıştır.

Anlatma becerileri

Uygulamaya katılan öğretmenlerin 11'i, *“Konuşma ve yazma becerilerini değerlendirebilmek daha önemlidir. Bu beceriler öğrencinin iletişim gücünü artırır ve onun yaşamında mutlu olmasını sağlar (K₁), Konuşma ve yazma bence daha önemli. Konuşma becerisi hayatın her aşamasında -karşındaki birine kendini düzgün anlatabilme, düşüncelerini uygun kelimelerle aktarma açısından- önemli. Yazma becerisinin de aynı oranda önemli olduğunu düşünüyorum(K₁₃), “Konuşma becerilerini değerlendirmek önemlidir. Çünkü bireyi hayata hazırlayan en önemli unsurdur. (K₃) Konuşma becerisi çok önemlidir. Çünkü her zaman kendini ifade etmek kurtarıcı niteliktedir.(K₅)...”* ifadeleriyle özellikle konuşma becerisinin iletişim kurmayı sağladığı ve günlük yaşamımızda sık kullanıldığı ifade edilmiştir. İfade edici becerilerin önemine dikkat çekmiştir.

Anlama becerileri

Uygulamaya katılan öğretmenlerin 4'ü, *“Kendini doğru ifade edebilmenin birinci kurallı iyi dinleme (K₇), Birinci sıraya bir tanesini koymam gerekirse okuma becerisi derim. Okuma becerisi diğer becerilere doğrudan etki yapıyor (K₁₄)...”* ifadeleriyle okuma ve dinlemenin yani anlama becerilerinin diğer becerilerin temeli olduğunu belirtmişlerdir.

Dilbilgisi

Uygulamaya katılan öğretmenlerin 3'ü *“Dilbilgisinin görece daha az önemli olduğunu düşünüyorum (K₁₉), Dilbilgisi dışında diğer becerileri aynı ölçüde değerli bulurum (K₂₂)...”* ifadeleriyle dilbilgisi öğretiminin temel becerilerinin önüne çıkarılmaması gerektiğini belirtmişlerdir.

Okuryazarlık becerileri

Bir öğretmen *“Okuma ve yazma becerilerini değerlendirmek daha iyidir (K₂).”* ifadesiyle okuryazarlık becerilerinin değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

7. Problem: Bu problemin çözümlenmesinde öğretmenlerinin Türkçe dersi ile ilgili bütün bilişsel düzeylerde soru yazmaya yönelik görüşlerinin incelenmesinden elde edilen verilerden yararlanılmıştır. Öğretmenlerin bilişsel öğrenme düzeylerine uygun soru yazabilme durumları Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17. Öğretmenlerin bilişsel öğrenme düzeylerine uygun soru yazabilme durumları

	Bilişsel düzeylere uygun soru yazabilme	Katılımcılar	n	N	%
1. Evet	1. Bütün bilişsel düzeylere uygun soru yazabiliyorum.	K _{1, 2, 7, 16, 19}	5	22	23
	2. Açık uçlu sorularla öğrencilerin değerlendirme düzeyini ölçüyorum.	K ₁₀	1	22	5
2. Hayır	3. Bilgi ve kavrama düzeyine yönelik soru yazabiliyorum.	K _{10, 12, 13, 15, 20}	5	22	23
	4. Bütün bilişsel basamaklara uygun soru yazmak için yeterli değilim.	K _{11, 12, 13, 20}	4	22	19
	5. Bütün bilişsel düzeylere uygun soru yazmaya çalışırım.	K _{7, 9, 17}	3	22	14
	6. Dil becerilerinin hepsi için ve her düzeyde soru hazırlamak zordur.	K _{5, 6}	2	22	9
	7. Kazanımlarla uyumlu soru yazmak zordur.	K ₁₈	1	22	5
3. Üst düzey soruların güçlüğü	8. Sentez ve değerlendirme düzeyinde soru yazmakta zorlanıyorum.	K _{19, 21}	2	22	9
	9. Sentez soruları, yazılı olduğu için değerlendirmede zaman alıyor.	K _{8, 21}	2	22	9
4. Öğrenci yeterlikleri	10. Öğrenci seviyesine göre soru hazırlamak zordur.	K ₁₆	1	22	5
	11. Öğrencilerin bilişsel yetersizliği nedeniyle üst düzey bilişsel soru sormuyorum.	K _{14, 15}	2	22	9

Türkçe dersinde öğretmenlerin bilişsel düzeylerde soru yazabilme durumları öğretmenlerin görüşlerine göre evet, hayır üst düzey soru yazmanın güçlüğü ve öğrenci yeterlikleri olmak üzere 4 ana tema ve 11 alt tema altında toplandığı belirlenmiştir.

Evet, bilişsel düzeylere uygun soru yazabilirim

Uygulamaya katılan öğretmenlerin 6’sı “Evet yazarım (K₁₆) Yazarım ancak sentez ve değerlendirme basamağında soru yazmak biraz zorlayıcı (K₁₉)...” ifadeleriyle bütün bilişsel düzeylere uygun soru yazabildiklerini ifade etmişlerdir.

Hayır, bilişsel düzeylere uygun soru yazamam

Uygulamaya katılan öğretmenlerin 12'si "Her düzeyde soru yazmam. Daha çok anlama ve kavrama düzeyinde sorular yazarım (K_{12}), Öğrencilerin seviyelerine uygun olarak bilgi, kavrama, anlama düzeyinde sorular yazabiliyorum (K_{15}), Daha çok bilgi düzeyinde sorular hazırlar ve bildiklerinden hareketle örnekleme, karşılaştırma, eşleştirme, yorumlama yeteneklerini ölçen sorular hazırlarız (K_{20}), Yazamam. Bu konuda eğitim almam gerektiğini düşünüyorum. (K_{11})..." ifadeleriyle bilişsel düzeyin daha çok bilgi ve kavrama düzeylerinde sorular yazdıklarını belirtmişlerdir. Bu bulgular öğretmenlerin soru yazma konusunda eğitime ihtiyaç duyduklarını göstermektedir. Yetersizlikten dolayı bütün bilişsel düzeylerde soru yazamayan öğretmenler, gerçekte bu yetersizliklerini program kazanımlarının çokluğu ve belirsizliğine bağlamışlardır.

Üst düzey soruların güclüğü

Öğretmenlerin 3'ü "Her düzeyde ölçülebilecek sorular hazırlamakta yetersiz kalıyorum (K_{20}), "Genelde sentez düzeyinde soru yazdığımda zorlanırım. Çünkü sorunun cevaplanması iyi bir okuma uğraşısının varlığını gerektirir (K_{21}), Bu konuda bizi zorlayan şey kompozisyon, anlatım sorularını okuyup değerlendirme kısmı diyebiliriz (K_8), ..." ifadeleriyle sentez düzeyinde soru yazmanın ve değerlendirilmesinin onları zorladığını belirtmişlerdir.

Öğrenci yeterlikleri

Öğretmenlerin 3'ü "Öğrenci seviyelerine göre soru hazırlamak zorlayıcı bir nedendir (K_{16})." ifadesiyle bilişsel düzey soru hazırlamayı etkileyen bir durumda öğrenci seviyesi olduğunu vurgulamıştır.

8. Problem: Bu problemin çözümlenmesinde öğretmenlerinin Türkçe dersi ile ilgili eleştirme ve yaratıcı düşünme becerilerini ölçmeye yönelik görüşlerinin incelenmesinden elde edilen verilerden yararlanılmıştır. Öğretmenlerin eleştirel ve yaratıcı düşünme becerileri ölçme durumları Tablo 18'de verilmiştir.

Tablo 18. Öğretmenlerin eleştirel ve yaratıcı düşünme becerileri ölçme durumları

	Eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerini ölçme	Katılımcılar	n	N	%
1. Evet	1. Eleştirel ve yaratıcı düşünmeyi ölçebiliyorum.	K _{1,5,6,11,12,15,16,17,20,21}	10	22	46
	2. Kompozisyon sorusu ile eleştirel ve yaratıcı düşünmeyi ölçerim.	K _{8,22}	2	22	9
	3. Eleştirel ve yaratıcı düşünmeyi yorumlayıcı sorularla ölçerim.	K _{7,14}	2	22	9
	4. Eleştirel ve yaratıcı düşünmeyi sınavlar yerine etkinliklerle ölçerim.	K ₉	1	22	5
2. Hayır	5. Eleştirel ve yaratıcı düşünmeyi ölçemiyorum.	K _{3,10,13,19}	4	22	19
	6. Eleştirel ve yaratıcı düşünme, çoktan seçmeli sorularla ölçülemez.	K ₁₃	1	22	5
3. Kısmen	7. Eleştirel ve yaratıcı düşünmeyi kısmen ölçebiliyorum.	K _{2,4,18}	3	22	14

Türkçe dersinde öğrencilerin eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerini ölçme durumları öğretmenlerin görüşlerine göre evet, hayır ve kısmen olmak üzere 3 ana tema ve 7 alt tema altında toplandığı belirlenmiştir.

Evet, ölçebiliyorum

Uygulamaya katılan öğretmenlerden 10'u, eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerini ölçebildiğini ifade etmişlerdir. Öğretmenler, "Yazma ve konuşma becerileriyle ilgili yaptığım sınavlarda eleştirme ve yaratıcı düşünme becerilerini geliştirebiliyorum (K₁₅), Eleştirici ve yaratıcı düşünme becerilerini ölçebilecek sorular hazırlıyorum (K₂₀), Özgün olabilecek, hayatla bağlantılı sorular sorarak onların özgün ve eleştirel düşünmesini isterim (K₂₁)..." ifadeleriyle eleştirel düşünme ve yaratıcı düşünme becerilerini hazırladıkları sorularla değerlendirdiklerini vurgulamışlardır.

Hayır, ölçemiyorum

Uygulamaya katılan öğretmenlerden 4'ü, "Genellikle bilgiyi ölçme yaptığımız için çocuklar fazla eleştirel ve yaratıcı düşünme yapamıyorlar (K₁₀) Paragraf soruları dahi önümüze sürülen dört seçeneikli bir düşünmeye zorluyor çocukları bu da eleştirel ve yaratıcı düşünmeyi yok ediyor (K₁₃)..." ifadeleriyle bilgi düzeyi sorularıyla ve çoktan seçmeli soru tipiyle eleştirel ve yaratıcı düşünmenin ölçülemediğini vurgulamışlardır.

Kısmen ölçebiliyorum

Uygulamaya katılan 3 öğretmen, "Eleştirme ve yaratıcı düşünme becerilerini daha çok kompozisyon sorusu ile ölçebildiğimizi düşünüyorum (K₈), Bu durumu genellikle son soru-

ğum soruda yaratıcı yazma çalışmalarında yapabiliyorum. Buna rağmen öğrencilerin nefret ettiği soru olmayı başarıyor (K₂₂)... ” ifadeleriyle kompozisyon soru tipi ile yazma çalışması altında yaratıcı ve eleştirel düşünmeyi kısmen de olsa ölçebildiklerini belirtmişlerdir. “Eleştirel ve yaratıcı düşünme etkinlik ve değerlendirmelerine ders içinde yer veriyorum (K₁₆).” ifadesiyle etkinliklerle yaratıcı ve eleştirel düşünmeyi değerlendirmektedir.

9. Problem: Bu problemin çözülmesinde öğretmenlerinin Türkçe dersi ile ilgili öğrencileri başarı açısından puanlamaları ve bu puanların öğrencilerin dil becerilerini gerçekten yansıtması için ne türlü ölçme araçlarına ihtiyaç duyulduğu hakkındaki görüşlerinden yararlanılmıştır. Öğretmenlerin bu konu ile ilgili görüşleri Tablo 19’da verilmiştir.

Tablo 19. Türkçe dersi puanlamalarının gerçekliği yansıtma durumları

	Sınavların güvenilirliği öğrencilerin gerçek başarısını	Katılımcılar	n	N	%
1.Yansıtmaz	1. Puanlamalar öğrencilerin dil becerilerini yansıtmaz.	K _{1, 2, 3, 4, 10, 11, 12, 13, 20, 22}	10	22	45
	2. Puanlamalara derslere öğrencinin katılımı etkiler.	K _{7,9}	2	22	9
	3. Puanlamalara öğrencilerin davranışları etkiler.	K ₁₄	1	22	5
2.Kısmen yansıtır	4. Puanlamalar öğrencilerin dil becerilerini kısmen yansıtır.	K _{14, 15, 18, 19}	4	22	19
	5. Konuşma becerisi ile ilgili ölçme araçlarına ihtiyaç var.	K _{3’ 5, 6, 20, 21, 22}	6	22	28
	6. Becerilere dayalı sınavlar yapılmalıdır.	K _{10, 12, 14, 15, 22}	5	22	23
3.Çok yönlü ölçme ve değerlendirme araçları kullanma	7. Süreç değerlendirme (gözlem, proje, performans) yapılmalıdır.	K _{13, 16, 17, 19}	4	22	19
	8. Farklı ölçme araçlarına dayanan puanlamalar gerçeği yansıtır.	K _{8,20}	2	22	9
	9. Nesnel ve kullanışlı ölçme araçlarına ihtiyaç var.	K _{1,7}	2	22	9
	10. Açık uçlu sorular sorulmalıdır.	K ₄	1	22	5
	11. Puanlamalar için dereceli puanlama anahtarları kullanılmalıdır.	K ₁₃	1	22	5

Türkçe dersinde öğrencilerin sınav puanlarının gerçekliği yansıtma durumları öğretmenlerin görüşlerine göre yansıtmaz, kısmen yansıtır ve alternatif değerlendirmelerin gerekliliği olmak üzere 3 ana tema ve 11 alt tema altında toplandığı belirlenmiştir.

Yansıtmaz

Uygulamaya katılan öğretmenlerden 13'ü, puanlamaların öğrencilerin dil becerilerini yansıtmadığını ifade etmişlerdir. Öğretmenler, *"Hayır, yansıtmaz. Çünkü sınavlarda her dil becerisine yönelik soru yok (K₁₂), Yazılı sınav puanlamaları öğrencilerin gerçek dil becerilerini yansıtmakta kesinlikle yetersiz kalır (K₂₁), Hiçbir ölçme aracı bu durumu tam olarak ölçemez. Verdiğimiz puanlar duygusallıkla verilebiliyor (K₂₂)..."* gibi ifadelerle kullanılan ölçme araçlarının sınırlılığı, beceriye dönük uygulamaların olmaması nedeniyle verdikleri puanların öğrencilerin dil becerilerini yansıtmadığını belirtmişlerdir. Bir öğretmen, *"Öğrencinin davranışları ve sorumluluk becerisi, verdiğim puanlara etki ediyor (K₁₄)." ifadesiyle öğrenci hakkındaki olumlu kanaatinin de Türkçe akademik başarı puanına etki ettiğini belirtmesi, öğrencilere verilen notların gerçeği yansıtmadığına dair bir diğer bulgudur. Öğrencilerin dil becerilerindeki başarıları tek bir ölçme aracı ile belirlenemez.*

Kısmen yansıtır

Uygulamaya katılan öğretmenlerin 4'ü, *"Tam anlamıyla olmasa da dil becerilerini ölçmeye yönelik olduğu için kısmen yansıtıyor (K₁₄) Yapılan sınavların çocukların gerçekten tamamen dil becerilerini yansıttığını düşünmüyorum (K₁₅)..."* ifadeleriyle puanların tam anlamıyla öğrencinin dili kullanım becerisini yansıtmadığını vurgulamışlardır.

Çok yönlü ölçme ve değerlendirme araçlarının kullanımı

Uygulamaya katılan öğretmenlerin 18'i, *"Sözel ve soyut ölçme araçları kullanılmalıdır (K₃), Konuşma becerisi ile ilgili ölçme araçları kullanmak gerekir (K₅), Konuşma etkinliklerine sıkça yer verilmelidir (K₂₀)..."* ifadeleriyle konuşma becerisi ile ilgili ölçme araçlarına ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. *"Çocuğa bire bir konuşma, dinleme, yazma, okuma sınavı ve uygulaması yapmamız gerekir (K₁₀), Her beceriyi ayrı ölçmek büyük fayda sağlar (K₁₅), Çocuklara uygulama yapabilecekleri dil becerilerini, günlük hayatta kullanabilecekleri ölçme araçlarını kullanmak gerekir (K₂₂)..."* ifadeleriyle her beceri için özel olarak uygulama sınavlarının yapılması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu sınavlar öğrencilerin sadece bilgi değil edim becerilerini de ortaya koyabilmelidir. *"Farklı ölçme araçları kullanmalıyız. Rubrik, kontrol listesi, gözlem formları, performans ölçekleri işe koşulmalıdır (K₁₇) Kazanım değerlendirme formları, gelişim dosyalarının kullanılması gerekir (K₂₂)..."* ifadeleriyle öğretmenler dil öğrenme sürecinin bütüncül olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin çoğunluğu bu yaklaşımlar konusunda kendilerinin de yeterli bilgiye sahip olmadıklarını düşünmektedirler. Öğretmenler geleneksel ölçme araçlarını kullanmakla beraber çok yönlü ve tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarının kullanılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Öğretmenler genel olarak dil yeterliklerini tam anlamıyla ortaya koymak için tamamlayıcı ölçme araçları; rubrik, kontrol listesi, gözlem formları, performans ölçekleri kazanım değerlendirme formları, gelişim dosyalarını kullanmanın önemli olduğunu bilincindedirler.

Sonuç ve Tartışma

2018-2019 Eğitim-Öğretim yılında 5, 6, 7 ve 8. sınıflarda uygulanan 67 ölçme aracı, dil becerileri, soru türleri ve soruların bilişsel düzeyleri açısından üç boyutta incelenmiştir.

Dil becerileri boyutunda; ölçme araçlarında daha çok okuduğunu anlama becerisi ölçülmeye çalışılmıştır. Oransal olarak bakıldığında okuma becerisinin ardından dilbilgisi konuları ile ilgili sorular ölçme araçlarında yer almıştır. Öğrencilerin sınıf düzeyleri ilerledikçe dilbilgisi sorularının yapılan sınavlarda arttığı belirlenmiştir. Bu durum, liselere giriş sınavına hazırlık ve dilbilgisi konularının öğretim programında gittikçe artmasıyla açıklanabilir. Öğrencilerin yazma becerisinin ölçülmesine yönelik az da olsa sorulara yer verilmiştir. Çünkü yazma becerisi, yazılı anlatım çalışması gerektirir ve elde edilen ürünler üzerinden değerlendirilir. Bu yüzden her sınavda bir soruya yer verilmesi doğaldır. Elde edilen verilere göre öğretmenlerin sınavlarda okuduğunu anlama becerisini ölçmeyi öncelikledikleri, yazma becerisini ölçerken yazılı anlatım çalışması yaptıkları belirlenmiştir. Okulda kullanılan sınav formlarında dinleme ve konuşma becerilerinin ölçülüp değerlendirilmesine yönelik bir soru görülmemiştir. Öğretmenler Türkçe dersini okuma, yazma ve dilbilgisini öğretme süreci olarak düşünmektedirler. Bu durum öğretmenlerin, eğitim sürecinde buna odaklandıklarından dinleme ve konuşma becerisini ölçme ve değerlendirmeye yer vermediklerinden anlaşılmaktadır. Dinleme ve konuşma becerilerini ölçme ve değerlendirme çalışmalarını doğrudan değil, sınıf içerisindeki öğrencilerin edimlerine ve/veya derse katılma durumlarına göre bir kanaat notu olarak değerlendirmeye dolaylı olarak yanıttıkları söylenebilir.

Öğretmenlerin, sınavlarını geleneksel yaklaşımla hazırladığı tespit edilmiş ve bu sınavlarda en çok test/çoktan seçmeli soru türünü kullanmışlardır. Sınıf düzeyi ilerledikçe bu soru türünün ölçme araçlarındaki oranı da artmaktadır. Liselere ve üniversitelere geçişte kullanılan soru türünün çoktan seçmeli olması dolayısıyla öğretmenlerin bu soru türünü tercih ettikleri söylenebilir. Ayrıca kullanışlı ve puanlamasının kolay olması da sık kullanılma nedeni olabilir.

Öğretmenlerin hazırladıkları sınavların daha çok öğrencilerin bilgi ve kavrama düzeyini ölçtüğü görülmüştür. Bu çalışmada incelenen sorular öğrencilerin analiz, değerlendirme ve sentez üst düzey bilişsel düzeyinin ölçülmesinde yetersizdir. Türkçe öğretmenlerinin hazırladıkları ölçme araçları üst düzey bilişsel becerileri ölçmemektedir. Bu durum, öğretmenlerin hem soru hazırlama konusunda yeterliklerinden hem de öğrencilere kolay soru sunarak yüksek başarı puanı verme kaygısından kaynaklanmış olabilir. Bu durumun ayrıca incelenmesi gerekmektedir.

Türkçe öğretmenleriyle yapılan görüşmelerden elde edilen verilere göre sınavlar Türkçe dersi için başarı ölçütleri, dört dil becerisini ölçebilme durumları, ölçülmesi gereken en önemli beceriler, bilişsel düzeylere uygun soru yazabilme, eleştirel ve yaratıcı

düşünme becerilerini ölçme durumları ve sınavların güvenilirliği açısından altı boyutta incelenmiştir.

Türkçe öğretmenleri için Türkçe dersinin başarı ölçütü öğrencilerin kendilerini sözlü ve yazılı olarak ifade edebilmeleridir. Bununla birlikte öğrencilerin günlük hayatlarında, iletişim kurabilme becerilerine sahip olması da önemlidir. Öğretmenler, Türkçe derslerindeki sınav başarısından önce öğrencilerin dili sosyal ilişkiler için kullanabilme yeterliğine erişmiş olmasını beklemektedir. Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin geneli Türkçe dersindeki başarıyı, öğrencilerin dört dil becerisini etkili kullanabilme başarısı olarak değerlendirmektedir. Oysa öğretmenlerin sınavlarda kullandıkları ölçme araçlarında okuma, yazma ve dilbilgisine yönelik soruların olduğu; dinleme ve konuşma becerisini ölçmeye yönelik sorulara yer vermedikleri belirlenmiştir.

Öğretmenler, Türkçe dersinde öğrencilerinin dört dil becerisindeki yeterliklerini değerlendirmeleri gerektiğinin farkındadırlar. Buna rağmen kullandıkları ölçme araçlarında, bu durumun öyle olmadığı belirlenmiştir. Dinleme, konuşma becerilerini ölçme ve değerlendirme çalışmalarına doğrudan değil, sınıf içerisindeki öğrencilerin edimlerine göre değerlendirdikleri, dolaylı ölçme yaklaşımı kullandıkları; bunun da sistematik ve güvenilir ölçütlere göre yapılmadığı anlaşılmaktadır. Uygulamaya katılan öğretmenlerden birkaçı Türkçe dersinde başarı ölçütünün öğretim programının kazanımlarına erişim olduğunu belirtmişlerdir. Bu yönüyle dil becerilerinde yetkinlik ile bu program kazanımlarına erişme birbiriyle örtüşmektedir. Fakat bu öğretmenler dil becerilerinden ziyade öğretim programının kazanımlarını incelemektedirler.

Uygulamaya katılan bazı öğretmenler Türkçe dersinde başarı ölçütünün öğrencilerin duyuşsal becerilerinin iyileşmesi olarak görmektedir. Öğrencilerin okuma alışkanlığı kazanması ve toplumun ahlaki değerlerini edinmesi Türkçe dersinin başarı ölçütleri arasında gösterilmiştir. Değerler eğitimi ve kitap okuma alışkanlığı kazandırmak toplumun okuldan beklentisinin yansımasıdır. Edebi metinlerle insanın “terbiye edilmesi” gerektiği fikri kabul gören yaygın bir kanattır. Çalışmalarında toplumun okuldan bu beklentisini ifade etmiştir (Karatay, 2011 ve Karatay vd., 2015). Ayrıca Türkiye’deki kitap okuma oranlarının istenilen düzeyde olmaması ve toplum-medya-aydınların bu yetersizliği dile getirmesi dolayısıyla bu alışkanlığı kazandırmanın okulların sorumluluğunda olduğunu düşünen Türkçe öğretmenleri okur bir toplum yetiştirmeyi yani öğrenciye kitap okuma alışkanlığı kazandırmayı Türkçe dersinin birincil hedefleri arasında kabul etmektedir.

Öğretmenlerin dört dil becerisini ölçebilme ile ilgili görüşleri incelendiğinde konuşma, dinleme, yazma, okuma becerilerinin tam anlamıyla ölçülemediği bazı becerilerin ihmal edildiği belirlenmiştir. Üstelik ölçme araçlarına bakıldığında dinleme ve konuşma becerilerini ölçmeye yönelik soruların olmadığı tespit edilmiştir. Öğretmenler de bu gerçekliğin farkındadır. Fakat bunu ölçemediklerini belirtmişlerdir. Uy-

gulamaya katılan bazı öğretmenler dilin okuma, dinleme, konuşma ve yazma olarak bütünselliğini dikkate alarak ölçme ve değerlendirme çalışmaları yapmakta olduğunu belirtmektedirler. Ayrıca ölçme araçları incelendiğinde dinleme ve konuşma becerisini ölçmeye yönelik bir soruyla karşılaşılmamıştır.

Uygulamaya katılan öğretmenlerin geneli, öğrencilerin dört dil becerisini ölçemediğini belirtmiştir. Öğretmenler özellikle konuşma, dinleme ve yazma dil becerilerini ihmal ettiklerini, bunun nedenini bu alanlarda ölçme ve değerlendirme yeterliklerinin iyi olmamasına bağlamışlardır. Bazı öğretmenler, öğrencilerin ön öğrenme farklılıklarının ölçme faaliyetlerini etkilediğini; program kazanımlarının çokluğu ve belirsizliği gibi nedenlerle bütün dil becerilerini ölçemediklerini belirtmişlerdir. Bundan önceki araştırmalarda da programdaki kazanımların çokluğu nedeniyle öğretmenler, ölçme ve değerlendirmeye yeteri kadar yer vermediklerini belirtmişlerdir (Alaz ve Yarar, 2009; Canbulat, Bıçak ve Uyumaz, 2017; Demirdelen ve Yapıcı, 2007; Gelbal ve Kelecioğlu, 2007). Program kazanımlarının az, daha açık ve anlaşılır olması öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme faaliyetlerini kolaylaştırabilir.

Öğretmenler, hazırladıkları ölçme araçlarında daha çok dilbilgisi ve okuma becerisini ölçmeye ağırlık vermektedirler. Çünkü bir üst eğitim kurumuna geçiş sınavlarında okuduğunu anlama ve dilbilgisi soruları yer almaktadır. Bundan dolayı öğretmenler sınavlarda daha çok bu beceri ve bilgi alanını ölçen sorulara yer vermektedir.

Öğretmenlerin girdikleri derslerdeki öğrenci sayıları ve sınıftaki öğrencilerin aynı düzeyde olmaması ölçme ve değerlendirmeyi etkilemektedir. Kalabalık sınıflarda yazma, konuşma ve dinleme becerilerinin ölçülmesi zaman aldığından öğretmen kanaat notuyla değerlendirmeyi tercih etmektedir. Ayrıca yazma becerisi çalışmaları öğretmene sınıf dışı iş yükü getirmesi, okuyup değerlendirmesinin zaman alması nedeniyle tercih edilmemektedir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğu bilişsel düzeylere uygun soru yazamadıklarını belirtmiştir. Öğretmenlerin bilişsel düzeylere uygun soru yazabilme durumlarına bakıldığında bütün bilişsel basamaklara uygun soru yazmak için yeterli olmadıklarını ve hazırladıkları soruların bilgi ve kavrama düzeyine yönelik olduğunu ifade etmişlerdir. Bu yüzden ölçme araçlarında da bu bilişsel seviyedeki sorular çoğunluktadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin bir kısmı eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerini ölçebildiğini ifade etmişlerdir. Öğretmenler, kompozisyon ve düşünmeyi yorumlayıcı sorularla eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerini ölçme gayreti içindedir. Öğretmenlerin bir kısmı da, bilgi düzeyi sorularıyla ve çoktan seçmeli soru tipiyle eleştirel ve yaratıcı düşünmenin ölçülemediğini vurgulamışlardır. Öğretmenlerin genel olarak ölçme araçları incelendiğinde üst düzey soru yazmakta zorlandıkları analiz, değerlendirme ve sentez düzeyi sorularının azlığından anlaşılmaktadır. Öğretmenler, bilişsel düzeye uygun soru hazırlamayı etkileyen bir durum olarak öğrenci seviyesini neden olarak belirtmiş olsalar da bundan önceki araştırma bulgularına göre de onların

ölçme ve değerlendirme konusunda bilgi eksiklikleri olduğu bilinmektedir (Adıyaman, 2005; Çalık, 2007; Kaya ve Ersoy, 2007; Maden ve Durukan, 2011; Mentiş-Taş, 2007; Metin ve Demiryürek, 2009; Özdaş vd., 2007; Yapıcı ve Demirdelen, 2007) Uzun yıllardır alanyazında yapılan çalışmalarda ifade edilen bu yetersizlik giderilememiş ve halen bir sorun olarak çözüm beklemektedir. Bu durum özenle ele alınmalı ve bu sorunun çözümü için eğitim faaliyetlerinin düzenlenmesi, öğretmenlerin desteklenmesi gerekmektedir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin geneli, Türkçe dersi ile ilgili öğrencilere verilen puanların onların dil becerilerindeki düzeyleri yansıtmadığını ifade etmişlerdir. Bunun bir nedeni olarak Türkçe dersi için kullanılan ölçme araçlarının sınırlılığı ve beceriye dönük uygulamaların olmamasını göstermişlerdir. İkinci neden olarak öğretmenlerin öğrenci hakkındaki kanaatlerinin Türkçe akademik başarı puanına etki etmesini ifade etmişlerdir. Bu bulgular ile daha önceki araştırma bulguları birlikte değerlendirildiğinde okul sınavlarında öğrencilere verilen notların gerçeği yansıtmadığı söylenebilir (Yıldırım, 2006). Okullarda yapılan Türkçe dersine yönelik sınavların sadece kapsam geçerlikleri değil aynı zamanda güvenilirliklerinin de düşük olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda, bir üst eğitim kurumlarına geçişte merkezi sınavlardan vazgeçilmesi mümkün görünmemektedir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerden tamamına yakını, her beceri için özel olarak uygulama sınavlarının yapılması gerektiğini belirtmişlerdir. Öğrencilerin konuşma, yazma ve dinleme dil becerilerini ölçmeye dönük uygulamalı sınavların olmaması ve en azından bunları süreç içinde değerlendirmeye yönelik gözlem, proje, performans vb. araçların kullanılmaması gibi nedenlerle verilen puanların, tam anlamıyla dil becerilerinin düzeylerini yansıttığı söylenemez. Öğretmenler çoklu değerlendirme yerine geleneksel ölçme araçlarını kullanmayı yeğlemektedirler. Gelbal ve Kelecioğlu'nun (2007) araştırmalarında, öğretmenlerin öğrencilerini tanımada ve başarı seviyelerini ortaya çıkarmada çoğunlukla geleneksel yöntemleri kullandıklarını belirtmişlerdir. Arslan, Orhan ve Kırbaş (2010) tarafından yapılan araştırmanın sonucuna göre Türkçe öğretmenleri tamamlayıcı değerlendirme yaklaşımlarını yeterince uygulamamaktadırlar. Metin ve Demiryürek (2009)'in yaptığı araştırmada Türkçe öğretmenlerinin tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme yaklaşımları hakkında olumlu bakış açısına sahip olduğu belirlenmiştir. Ancak öğretmenlerin, bu ölçme ve değerlendirme yaklaşımı hakkında bilgilerinin olmaması, zamanın yetersiz olması, sınıfta disiplinin sağlanamaması, maliyetin yüksek olması gibi sebeplerden etkili bir ölçme ve değerlendirme yapamadıkları belirlenmiştir. Canbulat, Bıçak ve Uyumaz (2017) Öğretmenler süreç odaklı ölçme ve değerlendirme araçlarına uygulamalarında yer vermemekte ve programlarda öne çıkarılan tamamlayıcı ölçme yaklaşımlarını çok da tercih etmemektedir. Geleneksel ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarının sürdürdüğü bu bulgular alanyazında sıklıkla dile getirilmektedir (Akata, 2009; Aktürk, 2012; Canbulat, Bıçak ve Uyumaz, 2017; Gelbal ve Kelecioğlu, 2007; Göçer, 2018; Karadüz, 2009; Metin ve De-

miryürek, 2009; Yıldırım, 2006; Yiğit ve Kırımlı, 2014). Bu araştırmada öğretmenler geleneksel ölçme araçlarını kullanmakla beraber çok yönlü ve tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarının kullanılmasını gerektiğini ifade etmişlerdir. Öğretmenler, genel olarak dil yeterliklerini tam anlamıyla ortaya koymak için tamamlayıcı ölçme araçları; rubrik, kontrol listesi, gözlem formları, performans ölçekleri, kazanım değerlendirme formları, gelişim dosyalarını kullanmanın önemli olduğunu bilincindedirler.

Ölçme araçları ve öğretmen görüşlerine göre yapılan bu araştırmada öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme bilgi ve uygulamalarının eksik olduğu ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak, öğretmen yetiştiren kurumların ölçme ve değerlendirme, alan eğitimi ile ilgili dersleri daha işlevsel yapılandırılmalıdır. Milli Eğitim Bakanlığının öğretmenlerini hizmet içi eğitim, seminer, kurs ve konuya özel eğitimlerle desteklemesi gerekir.

Kaynakça

- Adıyaman, Y. (2005). İlköğretim 4. 6. ve 8. sınıflarında Türkçe dersine giren öğretmenlerin ölçme değerlendirme düzeyleri. (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.
- Akata, A. (2009). Türkçe programıyla ilgili ölçme ve değerlendirme sürecinin işlevselliği üzerine bir araştırma. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Akyol, H. (2001). İlköğretim okulları 5. sınıf Türkçe kitaplarındaki okuma metinleriyle ilgili soruların analizi. *Eğitim Yönetimi*, (26), 169-178.
- Alaz, A. ve Yarar, S. (2009). Ölçme değerlendirme sürecinde sınıf öğretmenlerinin tercihleri ve sebepleri. 1. Uluslararası Türkiye Eğitim Araştırmaları Kongresi, Çanakkale.
- Canbulat M., Bıçak B. ve Uyumaz G. (2017). Türkçe öğretmenlerinin kullandıkları ölçme ve değerlendirme yaklaşımları. *International Journal of Languages' Education and Teaching* (5) 1, 462-477.
- Çakan, M. (2008). Eğitim sistemimizde yaygın olarak kullanılan test türleri. Eğitimde ölçme ve değerlendirme. Tekindal S. (ed.). Ankara. Pegem Akademi.
- Çalık, S. (2007). Sınıf öğretmenlerinin yenilenen ilköğretim programlarının ölçme ve değerlendirme süreci hakkındaki düşünceleri üzerine bir araştırma. 16. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Tokat.
- Dindar, H. ve Demir, M. (2006). Beşinci sınıf öğretmenlerinin fen bilgisi dersi sınav sorularının bloom taksonomisine göre değerlendirilmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26/3, 87-96.
- Ensar, F. (2003). Türkçe eğitiminde bir öğretim yönteminin geliştirilmesine kaynaklık etmesi bakımından soru. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 13, 267-285.

- Gelbal, S. ve Kelecioğlu, H. (2007). Öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme yöntemleri hakkındaki yeterli algıları ve karşılaştıkları sorunlar. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 33, 135-145.
- Göçer, A. (2018). Türkçe öğretmeni özel alan yeterliklerinin ölçme değerlendirme bileşenleri ve performans göstergeleri bağlamında incelenmesi. BEÜ-SBE Dergisi, 7(1), 194-210.
- Karadüz, A. (2009). Türkçe öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme uygulamalarının yapılandırıcı öğrenme kavramı bağlamında eleştirisi. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. XXII(1), 189-210.
- Karatay H. (2011) Karakter eğitiminde edebi eserlerin kullanımı. Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 6/1, 1439-1454.
- Karatay, H., Destebeşi F., ve Demirbaş M.(2015). Çocuk edebiyatı ürünlerinin 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin karakter gelişimine etkisi. Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, ÖS II, 123-140.
- Karatay, H. ve Dilekçi, A. (2019). Türkçe Öğretmenlerinin Kullandıkları Ölçme Araçları Üzerine Bir Değerlendirme, 2. Uluslararası Dergi Karadeniz Sosyal Bilimler Sempozyumu, Giresun s. 76-87.
- Kavruk, H. ve Çeçen, M.A. (2013). Türkçe dersi yazılı sınav sorularının bilişsel alan basamakları açısından değerlendirilmesi. Ana Dili Eğitimi Dergisi, 1(4), 1-9.
- Kaya, E. ve Ersoy, A. F. (2007). Sosyal bilgiler programının uygulanmasında yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri. VI. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu, Eskişehir.
- Maden, S. ve Durukan, E. (2011). Türkçe dersi öğretmenlerinin ölçme değerlendirmeye ilişkin algıları. Milli Eğitim, 190, 212-233.
- MEB (2006). İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (6, 7, 8. Sınıflar). Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Mentiş Taş, A. (2007). "Öğretmen Adaylarının Yeni İlköğretim Programına ve İlköğretim Okullarında Uygulanmasına İlişkin Görüşleri", 16. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Tokat.
- Metin, M. ve Demiryürek, G. (2009). Türkçe öğretmenlerinin yenilenen Türkçe öğretim programlarının ölçme-değerlendirme anlayışı hakkındaki düşünceleri. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 28, 37-51.
- Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (2018, 31 Ocak). Resmi Gazete (Sayı: 30318). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/01/20180131-3.htm>
- Özdaş, A., Tanışlı, D., Yavuzsoy Köse, N. ve Kılıç, Ç. (2007). İlköğretim sınıf öğretmenlerinin matematik dersinde kullandıkları değerlendirme araç ve yöntemlerine ilişkin görüşleri. VI. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu, Eskişehir.
- Şimşek H (2009). Methodical problem in the researches of educational history. Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences, 42(1), 33-51.

Türkçe Öğretmenlerinin Dil Becerilerini Ölçme ve Değerlendirme Yeterlikleri

- Ünlü, S., Öztürk, H. ve Tağa, T. (2014). Türkçe dersinde uygulanan sınavlar üzerine bir değerlendirme. *International Journal of Social Science*, (28), 513-523.
- Yapıcı, M. ve Demirdelen, C. (2007). İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler programına ilişkin öğretmen görüşleri. *İlköğretim-Online*, 6 (2), 204-212.
- Yıldırım, A. (2006). İlköğretim okulları ikinci kademedeki ölçme ve değerlendirmeye ilişkin görüşler: Diyarbakır ve Elazığ ili örneği. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Yıldırım, A. ve Şimşek H. (2013). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yiğit, F. ve Kırmırlı, B. (2014). Türkçe öğretmenlerinin alternatif ölçme-değerlendirme yöntemlerini uygulama biçimleri ve uygulamada karşılaştıkları sorunlar. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9 (3), 1621-1639.